

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

התערבות במצבי דחק וטראומה אצל ילדים - 3574

תאריך עדכון אחרון 27-03-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: לימודי הגיל הרך

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר חנה צור

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: hanaz@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ד 11.30-12.30

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

קורס זה מתמקד בגוף ידע ה"ממוקד בטרומה" (informed trauma) כלומר בנושאים הקשורים למצבי סיכון, דחק וטרומה אצל ילדים בגיל הרך, וההשפעות של המעגלים הסובבים אותם: המסגרת החינוכית-טיפולית, הורים, מטפלות-מחנכות, מדריכות - יועצות, אנשי מקצוע, וגורמים בקהילה. בשנה זו יינתן דגש לטרומה בעת הזאת, תוך שימת דגש על מסגרות חינוכיות.

מטרות הקורס:

- לתת גוף ידע עדכני על ההשלכות של סוגי טראומה ודחק שונים על התפתחותם של ילדים בגיל הרך.
- לזהות "נורות אדומות" הסימפטומים והתנהגויות אופייניות לילדים אלה, לאופן המשחק וליחסים של הילדים עם מבוגרים וילדים בקבוצת השווים.
- להכיר את ההשלכות של הטרומה על מבוגרים משמעותיים המטפלים בילדים.
- לדון בעקרונות התערבות שהוכחו כיעילות בריפוי ובבניית חוסן.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. לתאר ולהגדיר מאפיינים של ילדים בגיל הרך במצבי דחק וטרומה
2. להכיר את ההשלכות ההתפתחותיות של טראומה
3. לזהות התנהגויות וסימפטומים של הילדים
4. למנות את גורמי הסיכון והשפעותיהם
5. להציע דרכי התערבות אפקטיביות בהתאם לנסיבות
6. לתכנן וליישם הדרכה מבוססת על הערכת המצב.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הוראה בכיתה, קריאה וניתוח סרטונים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. המטלות התפתחותיות והתנאים הנדרשים לקיום "בריאות הנפש" בגיל הרך. מה מאפיין את המצב הנוכחי.
2. ילדים על פני הרצף שבין דחק - לטרומה
- א. מאפייני טראומה ייחודיים לגיל הרך: זיהוי גורמי סיכון אישיים וסביבתיים
- ב. השפעות מצבי דחק על התפתחות: התקשרות, וויסות, ופונקציה ניהולית
- ג. סימפטומים והתנהגויות אופייניות לילדים במצבי דחק טראומטיים הנצפים בתוך המסגרת החינוכית
- ד. מאפייני המשחק הטרומטי
- ה. ההשלכות עתידיות של מצבי הדחק על מהלך ההתפתחות.
- ו. זיהוי גורמי הגנה וחוסן אצל ילדים
3. זיהוי מצבי דחק וחוסן של הדמויות הקרובות: אימהות ומטפלות :

- א. גורמי סיכון: פגיעה בהתקשרות וחסימה ביכולת ההורית. שחיקה של מטפלות
- ב. גורמי הגנה וחוסן - "מלאכים בחדר הילדים". תפקיד המטפלת- מחנכת כדמות "המלאך"
5. עקרונות התערבות, במערכות שונות:
- א. התערבות עם ילד אינדיבידואל : כלים לוויסות , הצבת גבולות, לשוחח עם הילד- בניית נרטיב מיטיב.
- ב. מערכת ילד והוריו
- ג. התערבות בקבוצת הילדים
- ד. המערכת שבין המדריכה והמודרכת

חומר חובה לקריאה:

- רשימת קריאה
- ** ואן דר קולק, ב. (2021). נרשם בגוף. מוח נפש וגוף בריפוי מטראומה. פרדס, חיפה. פרק 7 עמ' 147-163.
- פרידמן, גל, וקנין ב. (2019) עוני בגיל הרך ואי שוויון בחינוך בתוך: אי שוויון בחינוך ממחקר למדיניות אילון ח., בלס, נ., ופניגר י. עורכים. הוצאת מרכז טאוב לחקר מדיניות חברתית, עמ' 16-30 .
- כהן, א' (2006). משחק והסתגלות אצל ילדים נפגעי טרור (תדפיס מתורגם).
- ** ליברמן א', פאדרון י', ואן הורן פ' והאריס, ו'. (2010) מלאכים בחדר הילדים: העברה בין דורית של השפעות הורים מיטיבות. תורגם ע"י שרה ליפקין: מכון חרוב, ירושלים.
- ** צור, ח. (2021). ילדים בגיל הרך בתקופת הקורונה- בין סיכון לחוסן. בתוך ימי קורונה : ילדים בגיל הרך בעתות משבר. עמ' 67-95 : קורת, ע. ו גבעון, ד. עורכות. הוצאת רכס, תל-אביב.
- ** צדוק, א', וצור, ח'. (2020). בניית חוסן ואיכות טיפול בתהליכי הדרכה במסגרות לגיל הרך. נקודת מפגש, 19, חרוב עמ' 61-63.
- קרן, מ, הופ, ד, וטיאנו, ס. (2012). זה לא יעבור עם הזמן? מודן: בן שמן. פרק 11. עמ' 255-275.
- **Bartlett, J. D., & Smith, S. (2019). The role of early care and education in addressing early childhood trauma. *American journal of community psychology*, 64(3-4), 359- 363.
- **Chazan, S., & Cohen, E. (2013). Adaptive and defensive strategies in post-traumatic play of young children exposed to violent attack. *Journal of Child Psychotherapy*, 36, 2, 133-151. יש לעברית תרגום
- Crittenden, P. M. (1989). Teaching maltreated children in the preschool. *Topics in Early Childhood Special Education*, 9 (16): 15-32. יש תרגום לעברית**
- ** Hughes, A.D. & Baylin, J. (2012). *Brain - Based Parenting*. Norton, N.Y, Ch.3 Blocked Care & How it Happens pp.80-92 יש תרגום לעברית*
- Hughes, D. (2004). An attachment-based treatment of maltreated children and young people. *Attachment & Human Development*, 6(3), 263-278.

****Lieberman, A.F. (2004). Traumatic stress and Quality of attachment: Reality and internalization in disorders of infant mental health. *Infant Mental Health Journal*, 25, 336-351. (4): י"ש תרגום לעברית ****

Lieberman, A.F. (2007). Ghosts and angels: Intergenerational patterns in the transmission and treatment of traumatic sequelae of domestic violence. *Infant mental health journal*, 28(4): 422-435.

**** Liberman A.F., & Van-Horn, P. (2009). Giving voice to the unsayable: Repairing the effects of trauma. *Infant and Early Childhood Mental Health*, 18(3): 709-715. י"ש תרגום לעברית ****

Masten, A. S., & Cicchetti, D. (2016). Resilience in development: Progress and transformation. *Developmental psychopathology*, : Developmental cascade 9 Psychological promotive and protective processes 20-24 Child- in- context Resilience processes 24-29.

****Sciaraffa, M. A., Zeanah, P.D. & Zeanah, C.H. (2018). Understanding and promoting resilience in the context of adverse childhood experiences. *Early Childhood Educ. J.*, 46(3), 343-353. י"ש תרגום לעברית ****

Yogman, M., Garner, A., Hutchinson, J., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., & Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. (2018). The power of play: A pediatric role in enhancing development in young children. *Pediatrics*, 142(3).

****Wright, T. (2010). Learning to Laugh: A portrait of risk and resilience in early childhood. *Harvard Educational Review*; Vol.80, (4) 444-587. י"ש תרגום לעברית ****

childhood trauma. *American journal of community psychology*, 64(3-4), 359- 363

Evans, G.W. & Kim, P. (2012). Childhood poverty, chronic stress, self-regulation and coping. *Child Development Perspectives*. Vol. 0, 1-6

T1

Crittenden, P. M. (1989). Teaching maltreated children in the preschool. *Topics in Early Childhood Special Education*, 9(16): 15-32.

CJ., (2005). Complex . Hughes, A.D. & Baylin, J. (2012). Brain - Based Parenting. Norton, N.Y, Ch.3 Blocked Care& How it Happens pp.80-92

Fantuz Smith, B., Atkins, M., Meyers, R. Szo, J., Sutton-tevenson, H., Coolahan, K., & et. al. (1996). Community-Based resilient peer treatment of withdrawn maltreated preschool children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64 (6): 1377-1386.

George, C. & Main, M. (1979). Social interaction of young abused children: Approach, avoidance and aggression. *Child Development*, 50 (2): 306-318.3. with toddlers during social problem solving opportunities. *Early Childhood Educ J*,

40: 251-257.

****Lieberman, A.F. (2004). Traumatic stress and Quality of attachment: Reality and internalization in disorders of infant mental health. *Infant Mental Health Journal*, 25, (4): 336-351.**

Lieberman, A. F., Chu, A., Van- Horn, P. & Harris, W.W. (2011). Trauma in early childhood: Empirical evidence and clinical implications. *Development of Psychopathology*, 23: 397-410.

Lieberman A.F., & Van-Horn, P. (2009). Giving voice to the unsayable: Repairing the effects of trauma. *Infant and Early Childhood Mental Health*, 18(3): 709-715.

**** Masten, A. S., & Cicchetti, D. (2016). Resilience in development: Progress and transformation. *Developmental psychopathology***

.Sciaraffa, M. A., Zeanah, P.D. & Zeanah, C.H. (2018). Understanding and promoting resilience in the context of adverse childhood experiences. *Early Childhood Educ. J.*, 46(3), 343-353

Wright, T. (2010). Learning to Laugh: A portrait of risk and resilience in early childhood. *Harvard Educational Review*; Vol.80, (4) 444-587. יש

חומר לקריאה נוספת:

רשימת הקריאה תעודכן עם תחילת הקורס

מרכיבי הציון הסופי :

מבחן בית 100 %

מידע נוסף / הערות:

1. הגשת דוח משוב יומי

2. מבחן בית שיוגש כשבועים לאחר סיום הקורס

2. רשימת קריאה סופית תוגש במהלך הקורס